
ZABORAVLJENI APARATI, SAČUVANA SJEĆANJA TEHNIČKA GRAĐA GRADSKOG MUZEJA POŽEGA

IVANA DOMANOVIĆ □ Gradski muzej Požega, Požega

IM 56, 2025.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

sl.1. Induktorski telefonski aparat PTI 49,
inv. br. 24.023

sl.2. Radioparat *Vesna 45*, inv. br. 13.248

sl.3. Dijaprojektor *Kindermann*, inv. br. 23.976

sl.4. ISP radio-TV-casetten recorder RCT-
4020, inv. br. 38.016

Uvod. U kontekstu suvremenih muzeoloških praksi koje sve više teže inkluzivnome, interaktivnom i dokumentarističkom pristupu, tehnička građa zauzima sve važnije mjesto kao svjedočanstvo svakodnevice, društvenih promjena i tehnološke evolucije. Unutar Povijesne zbirke Gradskog muzeja Požega formirana je tehnička podzbirka koja je, iako još u ranoj fazi razvoja, dragocjen resurs za istraživanje materijalne kulture 20. i početka 21. stoljeća. Zbirka ima 119 predmeta, pažljivo klasificiranih prema funkcionalnim i povijesno-simboličkim kriterijima, a obuhvaća raznovrsne predmete – od kućanskih aparata i komunikacijskih uređaja do obrazovne, zdravstvene i zabavne tehnike. Riječ je o predmetima koji ne samo da ilustriraju tehnološki napredak i promjene u načinu života već čuvaju i osobne, kolektivne i lokalne priče koje bi bez njih bile izgubljene. Ono što tu zbirku čini posebno vrijednom jest njezin potencijal da otkrije kompleksne narative skrivenih povijesti – osobnih, obi-

teljskih i lokalnih, koje se ne prenose isključivo velikim povijesnim događajima već predmetima svakodnevice, tragovima njihove upotrebe i načinima čuvanja. Zbirka sadržava najrazličitije predmete poput ručnih i kondukterskih signalnih lampi, starih radioaparata i gramofona, kućanske aparate poput usisavača, perilica rublja, strojeva za šivanje „Singer”, fenova, fotoaparata, razne fotografske opreme itd.

Komunikacija kroz vrijeme

Zbirka uključuje niz komunikacijskih uređaja koji svjedoče o razvoju društvene povezanosti i tehničkih mogućnosti u različitim povijesnim okolnostima. Poljska telefonska centrala M-34 potječe iz vremena Drugoga svjetskog rata, dok je induktorski telefonski aparat PTI 49 izrađen 1949. godine, a služio je za održavanje telefonske veze u svim jedinicama JNA na udaljenostima do 40 kilometara. Takvi predmeti ilustriraju tehnička

Unutar Povijesne zbirke Gradskog muzeja Požega formirana je tehnička podzbirka koja je, iako još u ranoj fazi razvoja, dragocjen resurs za istraživanje materijalne kulture 20. i početka 21. stoljeća.

Ono što tu zbirku čini posebno vrijednom jest njezin potencijal da otkrije kompleksne narative skrivenih povijesti – osobnih, obiteljskih i lokalnih, koje se ne prenose isključivo velikim povijesnim događajima već predmetima svakodnevice, tragovima njihove upotrebe i načinima čuvanja.

sl.5. *Tento Shijalis 4020-1*, inv. br. 27.773

rješenja u vojnim i kriznim situacijama, pri čemu je važno naglasiti njihovu funkcionalnost u terenskim uvjetima i s ograničenim resursima. Iz 1990-ih godina i vremena Domovinskog rata potječe radiostanica za vezu s centrom za obavješćivanje, koju je Muzeju darovala Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata Požeško-slavonske županije. Prvi mobilni telefoni iz kasnih 1990-ih i ranih 2000-ih predstavljaju prijelazno razdoblje masovne digitalizacije te upotpunjuju tehnološku liniju, kao i najraznovrsniji modeli kućnih telefona.

Zabava, obrazovanje i informiranje

Stari radioprijamnici, gramofoni, dija projektori i televizori nisu samo primjerci tehničkih uređaja, već su paradigma kulturnih promjena u načinu prijenosa informacija i konzumacije zabavnog sadržaja. Radiouređaj poput *Vesne 45*, *Jadrana* i *Simfonije* reflektiraju jugoslavenski industrijski dizajn, ali i kolektivna sjećanja o obiteljskim okupljanjima oko radija, o važnosti glazbe u privatnim i javnim prostorima te o razvoju emitiranja.

Dija projektor *Kindermann* darovao nam je poznati hrvatski fotograf Milan Pavić, koji je 1977. godine donirao Muzeju 1742 negativa i pozitiva jer ga je Općina Slavonska Požega angažirala za izradu fotografija i ilustracija za sve publikacije objavljene u povodu 750. obljetnice prvog spomena utvrde Požega. Njegova donacija neprocjenjivi je vizualni arhiv relevantan za historiografiju,

urbanističke studije i razvoj lokalnog identiteta.

Zanimljivo je kako predmeti poput CD-ova, DVD-ova i disketa već pripadaju muzejskoj građi iako su donekadavno bili u svakodnevnoj uporabi. Upravo to ubrzano zastarijevanje tehnologije čini tu zbirku iznimno važnom za dokumentiranje suvremene prošlosti.

Jedna od novijih akvizicija jest radio/kasetofon/televizor RCT-4020, višenamjenski prijenosni uređaj koji je kombinacija crno-bijelog televizora, radijskog prijamnika i kasetofona. Proizveden je početkom 1980-ih godina u Njemačkoj. Zahvaljujući kombinaciji triju funkcija i mogućnosti rada na baterije, taj je model bio iznimno praktičan za upotrebu pri kretanju, primjerice na putovanjima, kampiranju ili u vikendicama. Tipičan je primjer tehničkih rješenja iz razdoblja kada su multifunkcionalni kućanski aparati bili osobito cijenjeni.

Sanyo radio cassette – radioprijamnik i kasetofon s opcijom snimanja potječe iz 1975. godine, a nalazio se u stanu Matka Peića, na njegovu radnom stolu. Vidi se na brojnim fotografijama snimljenima u stanu, kao i njegov televizor *Tento Shijalis 4020-1*, koji je proizvodila tvornica „Kauno radijo gamykla” iz Litve, koja je tada bila u sastavu Sovjetskog Saveza. Oba su predmeta kao dio Peićeve ostavštine završili u Muzeju.

Kućanski aparati i svakodnevni život

Ta skupina izložaka oslikava napredak u obavljanju kućanskih poslova uz pomoć tehničkih inovacija. Usisavači, perilice rublja, glačala i sušila za kosu bili su revolucionarni dosezi u olakšavanju kućanskih poslova, a raznolikost njihova dizajna i mehanizama pokazuje kako su nove tehnologije pratile i društvene promjene i utjecale na njih, osobito na ulogu žena u kućanstvu. Budilice i stolne svjetiljke, iako naizgled skromni predmeti, definirale su ritam svakodnevice – buđenje, rad, čitanje, a potvrđuju važnost svjetla i vremena kao temeljnih odrednica dnevnih aktivnosti. Većina tih predmeta donacija je poznatih požeških obitelji Kempf, Kuntarić, Tomić, Fleissig, Salopek i dr.

Radni alati i osobna njega

U tehničku se građu ubrajaju i alati koji su imali važnu ulogu u individualnom radu i osobnoj higijeni. Pisaći strojevi bili su simbol uredske pismenosti i administracije, ali i privatnog izražavanja, što osobito vrijedi za mnoge književnike i njihov rad. Šivaći strojevi poput legendarne *singerice* bili su neizostavan dio gotovo svakog kućanstva i važan doprinos samoodrživosti, osobito u siromašnim obiteljima i u razdobljima oskudice. Ručni aparati za oštrenje britvica i moderni brijači aparati svjedoče o promjenama u osobnoj njezi, čime se pokazuje kako i najsitniji tehnički predmeti imaju određenu sociokulturnu važnost.

Tehnika u obrazovanju i zdravstvu

Vrlo su zanimljive makete Poljoprivredne škole u Požezi, uključujući modele kultivatora, trijera i sijačica jer ilustriraju obrazovni proces u školama i vezu s lokalnim gospodarstvom. Time zbirka poprima lokalno-povijesnu dimenziju. Zubarske stolice i ordinacijska oprema, malokad sačuvana u cjelini, čine važan segment medicinske baštine. Usporedba s modernim stomatološkim praksama otkriva pomake u profesionalnim standardima, sterilizacijskim protokolima i dizajnu medicinskih instrumenata.

Posebnost zbirke je i Jaunny Brailleov pisaći stroj koji je 1927. godine izumio glavni inženjer E. Jauny i prodavao ga do prestanka proizvodnje 1935. godine, a muzejska verzija sa zelenim postoljem potječe iz 1940-ih godina.

Zaključak. U vremenu u kojemu digitalna tehnologija radikalno mijenja načine pohrane, prijenosa i interpretacije podataka, uloga muzeja u očuvanju tehničke građe postaje presudna. Zbirka tehničkih predmeta Gradskog muzeja Požege, iako brojčano skromna, otvara široke mogućnosti za znanstveno istraživanje, obrazovanje i kulturnu refleksiju. Planirana terenska istraživanja požeških tvornica i suradnja s lokalnim kolekcionarima obećavaju daljnje obogaćivanje zbirke i jačanje njezine reprezentativnosti.

Tehnička građa nije samo produkt funkcionalnosti; ona prenosi slojevite informacije, od industrijskog dizajna, socioekonomskih uvjeta proizvodnje pa sve do emotivnih i afektivnih veza koje ljudi uspostavljaju s uređajima. Takvi predmeti omogućuju muzeju da ne bude samo čuvar baštine, već i aktivni interpretator svakodnevnice, most između prošlosti i budućnosti, znanja i identiteta.

Primljeno: 20. lipnja 2025.

LITERATURA I IZVORI

1. Inventarna knjiga Gradskog muzeja Požege.
2. Zakon o muzejima (NN 61/18, NN 98/19, NN 114/22, NN 36/24).

DEVICES FORGOTTEN, MEMORIES PRESERVED: TECHNICAL MATERIALS OF POŽEGA MUNICIPAL MUSEUM.

The technical collection of Požega Municipal Museum, although still in its early days, cares for valuable objects that tell of everyday life, technological advances and social change in the 20th and 21st centuries.

The objects in the collection are not only technical artefacts, but sociological, anthropological and cultural indicators of the transformations that shaped everyday life, from the ways and means of communications, the performance of household chores, personal care, to education and healthcare. With this collection, the museum is not only looking after objects but also after social memory, technical creativity and the identity of the community.

The particular value of this material lies in its ability to link personal and collective memories with the development of the local community. Such objects are not just the remnants of time past but also witnesses to everyday life, social roles, education and the cultural dynamics of an era. Because of the acceleration of digitisation and the disappearance of analogue objects, museums today have a key role in the preservation of the technical heritage that will underpin knowledge and cultural identity for future generations.

sl.6. Sušilo za kosu iz brijačke radnje, inv. br. 13.446

sl.7. Perilica za rublje Eka Elektron, inv. br. 13.260

sl.8. Usisavač Eka Elektron, inv. br. 13.254

U vremenu u kojemu digitalna tehnologija radikalno mijenja načine pohrane, prijenosa i interpretacije podataka, uloga muzeja u očuvanju tehničke građe postaje presudna.